

Otwarty dostęp

- czyli dlaczego warto
dla swoich artykułów
wybierać czasopisma otwarte

CC-BY 4.0 - Uznanie autorstwa.

Uniwersytet Warszawski, Interdyscyplinarne Centrum
Modelowania Matematycznego i Komputerowego
Warszawa, 2020

1. Wstęp

Drogi Naukowcu!

Przekazujemy w Twoje ręce opracowanie poświęcone otwartemu dostępowi do treści naukowych. Otwarty dostęp to ważny model komunikacji naukowej, dzięki któremu nauka ma większą szansę dotrzeć do szerszego grona odbiorców, obejmującego naukowców, studentów, przedsiębiorców, a nawet całe społeczeństwo. Otwarty dostęp sprzyja szybszemu przepływowi wiedzy, czym przyczynia się do podnoszenia jej jakości. Z przygotowanej przez nas broszury dowiesz się m.in. czym jest otwarty dostęp, jak korzystać z platform i czasopism oferujących otwarty dostęp, jakie korzyści płyną z udostępniania treści naukowych w ten sposób, na jakie kwestie warto zwrócić uwagę przy publikowaniu w ramach otwartego dostępu oraz jaka jest obecnie polityka państwa w tym zakresie.

Opracowanie, które Ci przekazujemy, składa się z czterech części. W pierwszej z nich znajdziesz pytania i odpowiedzi na wybrane przez nas kwestie związane z otwartym dostępem do treści naukowych, w drugiej – słowniczek wyjaśniający kluczowe pojęcia związane z tą tematyką, w trzeciej – spis dokumentów nt. otwartego dostępu i w czwartej – literaturę, która stanowi cenne uzupełnienie niniejszego opracowania. Mamy nadzieję, że broszura, którą oddajemy w Twoje ręce, okaże się przydatna i wzbogaci Twoją wiedzę na temat otwartego dostępu.

Zespół projektu "Platforma Polskich Publikacji Naukowych"

2. Pytania i odpowiedzi

2.1 Jak sprawić, żeby moje prace były bardziej widoczne?

Jednym ze sposobów jest udostępnienie wyników Twoich badań naukowych w ramach tzw. otwartego dostępu (open access, skrót OA).

2.2 Czym jest otwarty dostęp?

O otwartym dostępie mówimy wtedy, kiedy publikacje naukowe lub dane badawcze udostępniane są online, za darmo i bez

ograniczeń technicznych. Otwarty dostęp może być połączony z udzieleniem wolnej licencji, ale nie musi. Istnieje wiele rodzajów otwartego dostępu, które szczegółowo opisujemy dla Ciebie na końcu tej broszury w zakładce "Słowniczek". Publikowanie w otwartym dostępie spowoduje, że dostęp do Twoich prac będzie zatem łatwiejszy, bezpłatny i bardziej przystępny dla szerokiej grupy odbiorców.

2.3 A jakie korzyści ja, jako autor, odnoszę z publikowania w ramach otwartego dostępu?

Przede wszystkim zwiększasz widoczność swoich publikacji w Internecie, co może podnieść poziom cytawalności Twoich prac. Teksty w otwartym dostępie mają większą szansę na trafienie do innych badaczy, zarówno z Polski, jak i z zagranicy, co może przełożyć się na późniejszą współpracę naukowo-badawczą. Co więcej, umożliwiając dostęp do swoich prac naukowych przyczyniasz się do większej rzetelności naukowej wynikającej z możliwości porównania prac różnych autorów, w tym Twoich, czym poprawiasz jakość badań naukowych.

2.4 Jak dokładnie otwarty dostęp może pomóc w nawiązywaniu kontaktów i współpracy z innymi naukowcami i ośrodkami?

Zwiększona widoczność otwartej publikacji powoduje, że więcej indywidualnych naukowców oraz ośrodków naukowych pozna Ciebie i Twoją pracę, a także łatwiej będą mogli do Ciebie dotrzeć jako do współpracownika lub konsorcjanta.

2.5 A co jeżeli sam finansuję swoje badania, z własnych prywatnych środków?

W takim przypadku nie ma grantodawcy, który wymagałby udostępniania wyników badań w określony sposób. Nadal jednak występują wszystkie zalety publikowania w otwartym dostępie, związane z większą widocznością Twoich wyników badań. Pewnym ograniczeniem może być fakt, że niektóre otwarte czasopisma pobierają opłaty za publikacje i koszty te ponosisz Ty sam, a nie grantodawca. Mimo to warto poszukać możliwości publikacji w bezpłatnych czasopismach oferujących otwarty dostęp, gdyż takie czasopisma również istnieją. Na przykład czasopisma, które otrzymują wsparcie ze środków publicznych, pod warunkiem zamieszczania treści w otwartym dostępie.

2.6 Czy są jakieś konsekwencje niepublikowania w otwartym dostępie?

Nie, jednak coraz częściej otwarty dostęp jest wymagany w konkretnych przypadkach. Istnieją programy, np. Horyzont 2020, które wymagają zamieszczania rezultatów finansowanego projektu w otwartym dostępie. Wnioskując o środki, trzeba zatem zaplanować publikację wyników w otwartym dostępie. Opublikowanie wyników w inny sposób niż w otwartym dostępie będzie stanowić naruszenie obowiązków względem grantodawcy.

2.7 Czy publikowanie w otwartym dostępie ułatwia splagiatowanie pracy?

Wręcz przeciwnie, otwarty dostęp ułatwia wykrywanie plagiatów. Systemy antyplagiatowe mogą korzystać z treści w otwartym dostępie, co umożliwi wykrycie wszelkich nieprawidłowości w zgłaszanych pracach.

2.8 Czy otwarty dostęp nie sprawi, że ktoś będzie mógł przypisać sobie autorstwo wyników moich badań?

Otwarty dostęp nie zmienia i nie narusza zasad etycznych i standardów rzetelności obowiązujących w społeczności naukowej. Nadal też nikt nie może przypisywać sobie efektów naszej pracy, ani bezpodstawnie twierdzić, że popieramy jego stanowisko lub poglądy. Otwarty dostęp nie narusza też prawa autorskiego. Niezależnie od tego, czy udostępniając wyniki w otwartym dostępie udzielamy wolnej licencji, czy nie, użytkownicy mają obowiązek podawania, kto jest autorem udostępnianych treści.

2.9 Czy jeżeli zamieszczam pracę, której jestem współautorem, w otwartym dostępie, to jestem zobowiązany do uzyskania na to zgody od współautorów?

Zamieszczenie pracy w otwartym dostępie wymaga zgody wszystkich uprawnionych. Prawa autorskie z reguły przysługują twórcy, ale w konkretnej sytuacji uprawniona może być inna osoba, w szczególności instytucja naukowa albo wydawca, na którego autor przeniósł swoje prawa autorskie. Zamieszczenie pracy w otwartym dostępie trzeba zatem poprzedzić ustaleniem, komu przysługują prawa i uzyskaniem zgody tych osób.

2.10 Jeżeli moja praca została już opublikowana w "zamkniętym" czasopiśmie, to czy muszę uzyskać zgodę wydawcy na umieszczenie jej w otwartym dostępie?

To zależy od treści umowy, na podstawie której praca została opublikowana. Jeżeli umowa przeniosła prawa autorskie na wydawcę, to opublikowanie pracy w otwartym dostępie wymaga jego zgody. Jeżeli nie, należy przeanalizować treść umowy pod kątem postanowień ograniczających Twoje uprawnienia w tym zakresie. Z punktu widzenia otwartego dostępu najkorzystniejsze są umowy udzielające wydawcy licencji niewyłącznej. Poszczególne wydawnictwa mają różne polityki dotyczące treści umów wydawniczych, a nieraz bezpośrednio związane z otwartym dostępem. Warto sprawdzić tę kwestię jeszcze przed zgłoszeniem publikacji do druku. Jeżeli zależy nam na publikacji w danym czasopiśmie, które nie pozwala na otwarty dostęp, warto zapytać wydawcę o możliwość zmiany reguł w tym zakresie.

2.11 A jaka jest polityka instytucji przyznających granty w Polsce, np. NCN, w odniesieniu do otwartego dostępu?

NCN zobowiązał się do realizacji Planu S – dokumentu przyjętego w dniu 4 września 2018 r. przez grupę organizacji finansujących badania, przy wsparciu Komisji Europejskiej i Europejskiej Rady ds. Badań Naukowych (ERC), nazywanych również cOAlition S. Jest to inicjatywa mająca na celu urzeczywistnienie pełnego i natychmiastowego otwartego dostępu do publikacji naukowych. cOAlition S opiera się na Planie S, składającym się z jednego celu i dziesięciu zasad. cOAlition S zobowiązuje się do wprowadzenia środków, które ułatwią zrealizowanie celu nadrzędnego, brzmiącego: „Ze skutkiem od 2021 r. wszystkie publikacje naukowe dotyczące wyników badań finansowanych z dotacji publicznych lub prywatnych udzielane przez krajowe, regionalne i międzynarodowe rady badawcze i instytucje finansujące muszą być publikowane w czasopiśmie o otwartym dostępie, na platformach otwartego dostępu lub udostępniane natychmiast poprzez repozytoria otwartego dostępu”.

2.12 Czy państwo jakoś reguluje te kwestie?

Obecnie prawo nie przewiduje obowiązków związanych z otwartym dostępem. Jedynym przepisem ustawowym dotyczącym bezpośrednio otwartego dostępu jest art. 401 ust. 5 ustawy – Prawo o szkolnictwie wyższym i nauce, który mówi, że “Wydawca, który otrzyma środki finansowe w ramach programu, jest obowiązany upowszechniać w Internecie publikacje naukowe opublikowane w czasopiśmie naukowym w okresie realizacji projektu, w trybie otwartego dostępu, w sposób bezpłatny i bez technicznych ograniczeń”. Istnieją jednak regulacje, które mają znaczenie dla badaczy, przybierające postać zaleceń, warunków finansowania projektów badawczych lub polityk otwartego dostępu. Wśród nich można wymienić np. dokument z dnia 23 października 2015 r. “Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce”. Ma on charakter zaleceń dotyczących wprowadzania otwartego dostępu przez podmioty finansujące badania (NCN, MNiSW), jednostki naukowe, uczelnie oraz wydawców, w tym wydawców czasopism naukowych. Dla naukowca oznacza to, że instytucje powołują pełnomocników do spraw otwartości, tworzą własne repozytoria, a także przyjmują zasady polityki otwartości, które mogą go obowiązywać.

2.13 A jaka jest polityka wydawnictw naukowych w zakresie otwartego dostępu?

Każde wydawnictwo ustala swoją politykę otwartości, należy zatem zawsze dokładnie sprawdzić informacje na stronie czasopisma. Dobrym źródłem podstawowych informacji jest baza SHERPA/ROMEO.

2.14 Czy poza publikacjami mogę udostępnić w otwartym dostępie również dane badawcze (np. wyniki pomiarów, notatki, nagrania wywiadów itp.)?

Tak, ale nie na takich samych zasadach (są osobne kwestie prawne, osobne repozytoria itd.).

2.15 Czy otwarty dostęp dotyczy zawsze treści recenzowanych?

Otwarty dostęp dotyczy nie tylko treści opublikowanych po przejściu pełnego procesu wydawniczego. Jest to sposób na

szybsze udostępnianie treści takich jak np. oczekujące na wydanie zrecenzowane preprinty, ale też i materiałów nierecenzowanych – np. notatek z badań, dzięki czemu naukowcy mogą wymieniać się pomysłami w trakcie pracy i uzyskiwać pomoc w dopracowywaniu wyników badań, np. repozytorium CEON czy repozytorium ZENODO.

2.16 Gdzie mogę znaleźć otwarte czasopisma i repozytoria?

Otwarte czasopisma na świecie znajdziesz w: Directory of Open Access Journals (DOAJ), BioMed Central Journals, PLoS Journals, Hindawi. Otwarte czasopisma w Polsce – Otwarte czasopisma polskie w PON, Akademicka Platforma Czasopism oraz Portal Czasopism Naukowych. Ponadto polskie repozytoria otwarte można znaleźć na: <http://agregator.ceon.pl/>, a światowe to m.in.: OpenDoar (DOAR); Registry of Open Access Repositories (ROAR); Open Archives. Dodatkowo istnieje wiele repozytoriów dziedzinowych.

2.17 Czym się różni udostępnianie publikacji w otwartym repozytorium od udostępniania w otwartym czasopiśmie?

Czasopisma co do zasady przyjmują prace dotychczas nieopublikowane. Przyjęcie pracy do publikacji wymaga nie tylko spełnienia wymagań formalnych, ale też odpowiedniego poziomu merytorycznego, weryfikowanego w procesie recenzji. Wiele czasopism jest finansowanych z opłat wnoszonych przez autorów, więc opublikowanie pracy może być związane z kosztami. W czasopismach co do zasady zamieszczane są ostateczne wersje publikacji. Czasopisma mają wydawcę i zespół redakcyjny, który bierze odpowiedzialność za poziom merytoryczny publikowanych treści, wyznacza i kształtuje politykę czasopisma w różnych obszarach, nadaje mu profil tematyczny. Co szczególnie ważne dla naukowców, recenzowana publikacja jest elementem uwzględnianym w ewaluacji jego pracy. Z kolei w repozytoriach z reguły zamieszczane są prace wcześniej opublikowane. Ich poziom naukowy nie jest weryfikowany i nie stanowi warunku zamieszczenia w repozytorium. Publikowane w ten sposób mogą być nie tylko opracowania naukowe, ale też dane badawcze i z reguły nie wiąże się to z opłatami. Repozytoria mogą pełnić również inne funkcje, np. repozytoria instytucjonalne gromadzą dorobek pracow-

ników, co może później ułatwiać zarządzanie tym dorobkiem, ewaluację, promocję instytucji. W repozytoriach komunikacja jest szybsza, ze względu na brak procesu recenzji i redakcji, a także można w nich zamieszczać zwykle inne materiały, oprócz artykułów - rozprawy, materiały konferencyjne, raporty itp.

2.18 Czy jako pracownik naukowy potrzebuję zgody mojego pracodawcy na umieszczenie publikacji naukowych w Internecie?

W pierwszej kolejności powinieneś sprawdzić treść wewnętrznych regulacji obowiązujących w Twojej instytucji naukowej, w szczególności regulamin dotyczący własności intelektualnej oraz politykę otwartości (jeżeli została przyjęta), a także treść Twojej umowy o pracę. Jeżeli z dokumentów tych nie wynika nic innego, prawa autorskie do Twoich publikacji przysługują Tobie. Instytucji naukowej przysługuje jednak pierwszeństwo opublikowania utworu, które wygasa, jeżeli przez 6 miesięcy od jego dostarczenia pracodawcy nie podpisano umowy o wydanie utworu. Zamieszczenie utworu w otwartym dostępie przed upływem tych 6 miesięcy będzie zatem wymagać zgody pracodawcy, polegającej na zrzeczeniu się prawa do pierwszeństwa publikacji.

2.19 Na co powinienem zwrócić uwagę przy podpisywaniu umów z wydawcami?

Przy podpisywaniu umów z wydawcami warto zwrócić uwagę na to, aby postanowienia tych umów nie blokowały możliwości udostępnienia pracy w otwartym dostępie. W przypadku podpisania umowy przenoszącej prawa lub licencji wyłącznej będziemy na to potrzebowali zgody wydawcy. Jeżeli więc w ogóle decydujemy się na ich podpisanie, to powinny być one uzupełnione o postanowienia, które takiej zgody z góry udzielają i chronią nas przed jej wycofaniem. Najlepiej jednak odmówić podpisania takich umów i prosić o przygotowanie licencji niewyłącznej. Taka licencja daje nam samodzielność w dysponowaniu własną pracą, nawet jeżeli wydawca uzyska jednocześnie bardzo szeroki zakres uprawnień do korzystania z niej. Taki rodzaj licencji będzie wymagany po wdrożeniu Planu S, ale na razie musimy o nią zabiegać we własnym zakresie (Plan S będzie dotyczył tylko publikacji z grantów przyznawanych przez instytucje należące do cOAlition S). Przy podpisy-

waniu umowy warto zwrócić uwagę na rodzaj licencji, na którą się zgadzamy (wyłączna/niewyłączna), czas jej trwania oraz terytorium obowiązywania, dokładnie określić przedmiot umowy (co stanowi przedmiot umowy, czyli jak rozumiemy utwór, data dostarczenia przedmiotu umowy, data wydania utworu; można określić tytuł pracy, jej strukturę, uszczegóławiając kwestie przypisów, aneksów itd.). Warto zastanowić się również nad innymi, mniej oczywistymi kwestiami, takimi jak prawa autora bądź ich brak do ilustracji, kwestie promocji utworu.

2.20 Czym są “drapieżne wydawnictwa”?

“Drapieżne wydawnictwa” (ang. predatory publishers) to termin, którym określa się oficyny opierające swój model prowadzenia działalności na pasożytniczych w istocie praktykach, sprowadzających się do przrzucania kosztów wydawniczych na autora, ale bez zapewnienia należytej obsługi. Oznacza to poszukiwanie oszczędności (np. brak wnikliwej selekcji tekstów lub profesjonalnej korekty). W przypadku “drapieżnych czasopism” ich wydawcy próbują w ten sposób usprawiedliwić pobieranie opłat za możliwość publikacji w otwartym dostępie, na czym niejednokrotnie zależy samym autorom np. ze względu na zobowiązania grantowe. Brak poprawnie przeprowadzonej procedury recenzowania i korekty to nie wszystko. Niektóre spośród tych wydawnictw podają nieprawdziwe informacje na temat składu osobowego redakcji, wskaźnika cytowań swoich tytułów, a nawet posuwają się do takich działań jak podszywanie się pod inne, bardziej renomowane czasopisma. Należy jednak wyraźnie podkreślić, że to nie pobieranie opłat od autorów, które jest dość częstą praktyką, lecz niskie standardy wydawnicze przesądzają o tym, czy dany wydawca zasługuje na miano “drapieżnego”.

2.21 Jak się przed nimi uchronić?

Przede wszystkim należy sprawdzić czasopismo, w którym rozważasz publikowanie. Na początek należy ustalić, kto jest wydawcą i jak można się z nim skontaktować; telefon, mail, tradycyjna poczta – im więcej kanałów komunikacji podano na stronie, tym lepiej. Jasne określenie zasad recenzji naukowej, rodzaju naliczanych opłat, obecność tytułu w serwisach, które znasz oraz rozpoznawalność członków redakcji – to kolejne “wskaźniki”, mówiące nam, z jakim czasopismem mamy do czynienia. “Drapieżni wydaw-

cy” przyciągają autorów swoją otwartością, dlatego sprawdź, czy czasopismo, do którego zamierzasz zgłosić tekst, figuruje w Directory of Open Access Journals (DOAJ) lub czy wydawca należy do Open Access Scholarly Publishers Association (OASPA). Możesz również poszukać tytułu na liście MNiSW.

2.22 Czy mogę zostać poproszony o uiszczenie opłaty za publikację tekstu naukowego w ramach otwartego dostępu?

Tak, wiele czasopism dostępnych w otwartym dostępie pobiera opłaty za publikacje. Jest to metoda finansowania ich działalności, mająca rekompensować dostępność treści zawartych w czasopiśmie za darmo. Istnieje jednak wiele czasopism, które nie pobierają opłat za publikacje w otwartym dostępie. Trzeba też podkreślić, że wymaganie uiszczenia opłaty nie oznacza automatycznie otwartego dostępu, ani tego, że w danym czasopiśmie warto publikować.

2.23 Kto ponosi koszty prowadzenia otwartych repozytoriów oraz otwartych czasopism?

W przypadku zielonej drogi, dla której istnieje infrastruktura także na niektórych polskich uczelniach, koszty związane z uruchomieniem i działalnością repozytorium ponosi instytucja będąca jego założycielem. Autorzy nie są obciążeni żadnymi opłatami z tytułu deponowania swoich prac. Inaczej bywa ze złotą drogą, polegającą na publikowaniu w otwartych czasopismach. W tym przypadku autorzy lub ich pracodawcy/grantodawcy bywają zmuszeni do uiszczenia opłaty na poczet procesu redakcyjnego i przyszłej publikacji. Nie jest to jednak regułą, ponieważ niektóre otwarte czasopisma otrzymują dotacje, zapewniające sprawne funkcjonowanie tytułu. Najczęściej w roli sponsora występują jednostki naukowe, muzea, biblioteki, towarzystwa, fundacje lub państwo. Czasopisma mogą pozwolić sobie na niższe opłaty także w przypadku, gdy uzyskują dostateczny przychód np. ze sprzedaży drukowanych egzemplarzy lub reklam. Warto wreszcie zwrócić uwagę na różnice pomiędzy dziedzinami nauki, ponieważ w humanistyce, w przeciwieństwie do nauk ścisłych i przyrodniczych, wciąż dość rzadki jest scenariusz, gdy wymaga się od autora uiszczenia opłaty w zamian za publikację.

2.24 Czy otwarty dostęp jest zagrożeniem dla wydawnictw i może przyczynić się do ich upadku?

Otwarty dostęp z reguły wymaga od wydawnictw zmiany finansowego modelu działalności. Przychody ze sprzedaży czasopism, stanowiące jedno ze źródeł finansowania, mogą istotnie zmaleć ze względu na dostępność treści publikacji bez uiszczania opłaty. W szczególności biblioteki instytucji naukowych mogą rezygnować z prenumeraty czasopism, które i tak są dostępne. Zmiana modelu finansowania może polegać przede wszystkim na uzyskiwaniu wsparcia ze środków publicznych, wspierających otwarty dostęp, oraz na pobieraniu opłat od autorów. W tym drugim przypadku środki pochodzą z reguły nie z prywatnych budżetów naukowców, ale od zatrudniających ich instytucji oraz z grantów badawczych.

2.25 Skąd mam wiedzieć, że czasopismo jest otwarte? Czy jest jakaś lista otwartych czasopism? Gdzie mogę to sprawdzić?

Istnieją bazy otwartych czasopism, w szczególności takie informacje zawiera baza SHERPA/ROMEO. Informacje o polityce poszczególnych wydawców w zakresie otwartego dostępu powinny być dostępne na stronie internetowej każdego wydawcy. Wśród polskich czasopism otwarty dostęp mają obowiązek zapewnić te periodyki, które otrzymały wsparcie z rządowego programu "Wsparcie dla czasopism naukowych".

2.26 Czym są wolne licencje Creative Commons i jakie są warunki takich licencji?

Licencje Creative Commons stanowią gotowe wzory licencji, umożliwiające nieodpłatne udostępnianie utworów. Naukowiec udostępniając swoją publikację w Internecie, może wskazać, którą z licencji wybiera, a tym samym – na jakich warunkach będzie dostępna jego publikacja. Za wolne licencje uważa się nie wszystkie licencje Creative Commons, ale jedynie: CC0, CC-BY i CC-BY-SA. Więcej o rodzajach licencji CC można dowiedzieć się na stronie internetowej.

2.27 Jakie są konsekwencje udzielenia licencji CC do mojej pracy, a jakie udostępnienia w Internecie bez licencji?

Udostępnienie treści bez licencji oznacza, że czytelnik może

z publikacji skorzystać na zasadzie dozwolonego użytku zgodnie z przepisami prawa autorskiego, tj. pobrać, przeczytać, cytować. Licencje CC dają większe możliwości wykorzystania treści, autor wybiera jeden z kilku wariantów udostępnienia w zależności od tego, jak szerokich uprawnień chce udzielić odbiorcom. W przypadku udzielenia jednej z wolnych licencji Creative Commons (CC0, CC-BY, CC-BY-SA) użytkownik ma prawo swobodnego korzystania z utworu, rozpowszechniania go oraz tworzenia i udostępniania utworów zależnych (konieczne jest przestrzeganie pewnych zasad, które różnią się w przypadku poszczególnych licencji.) Powyższe licencje pozwalają też na przetwarzanie maszynowe udostępnionych treści (dopuszczalność eksploracji tekstu i danych – ang. text & data mining – co w przypadku korzystania w ramach dozwolonego użytku budzi wątpliwości).

2.28 Jaki jest cel projektu “Platforma Polskich Publikacji Naukowych”?

Celem projektu jest udostępnienie w modelu otwartego dostępu, w sposób zgodny ze światowymi standardami, znacznej części bieżących polskich publikacji naukowych. Planowane jest udostępnienie 90 000 artykułów naukowych (wraz z metadanymi) z ponad 1000 polskich czasopism naukowych. 25 000 z tych artykułów objętych zostanie otwartymi licencjami, ze wskazaniem na licencje Creative Commons. Projekt przewiduje stworzenie, wdrożenie i prowadzenie platformy służącej do przechowywania i udostępniania objętych nim zasobów w oparciu o poddane odpowiednim modyfikacjom oprogramowanie Infona, a także opracowanie oprogramowania służącego do zarządzania zasobami platformy.

2.29 Gdzie można śledzić postęp prac w projekcie

Od początku projektu działa strona internetowa <https://pppn.icm.edu.pl/>, na której znajdują się informacje o samym projekcie, postępie prac oraz o szkoleniach dla użytkowników platformy.

2.30 Czy w projekcie przewidziane są szkolenia?

Tak, projekt przewiduje 18 szkoleń dla wszystkich zainteresowanych otwartym dostępem i platformą, nad którą pracuje zespół projektowy, a zwłaszcza dla redakcji oraz wydawnictw.

3. Słowniczek

- ◊ **otwarty dostęp gratis** – udostępnienie utworu w Internecie, bezpłatnie i bez ograniczeń technicznych (np. wymagań dotyczących rejestracji, podawania hasła itp.), ale bez udzielenia użytkownikowi wolnej licencji, co oznacza, że korzystanie z utworu jest dopuszczalne jedynie w zakresie wynikającym z przepisów o dozwolonym użytku
- ◊ **otwarty dostęp libre** – udostępnienie utworu w Internecie, bezpłatnie i bez ograniczeń technicznych, połączone z udzieleniem użytkownikowi wolnej licencji
- ◊ **repozytorium** – internetowa baza danych zawierająca otwarte publikacje. Repozytoria nie dokonują recenzji samodzielnie, ale mogą zawierać artykuły recenzowane gdzie indziej. Często przechowują one również nierecenzowane preprinty, elektroniczne wersje prac dyplomowych i rozpraw doktorskich, książki lub ich rozdziały, zbiory danych oraz zdigitalizowane wersje druków znajdujących się w zbiorach określonej biblioteki. Celem repozytoriów instytucjonalnych jest zbieranie i udostępnianie dorobku naukowego konkretnej instytucji, podczas gdy repozytoria dziedzinowe lub centralne koncentrują się na gromadzeniu dorobku z określonego obszaru nauki
- ◊ **zielona droga** – udostępnianie publikacji za pomocą otwartych repozytoriów
- ◊ **złota droga** – udostępnianie publikacji za pomocą otwartych czasopism
- ◊ **licencje Creative Commons** – Licencje Creative Commons (CC) – zestaw wzorców umów licencyjnych, na podstawie których twórca udostępnia, pod określonymi warunkami, swój utwór objęty majątkowymi prawami autorskimi. Zasada „wszelkie prawa zastrzeżone” została tu zastąpiona zasadą „pewne prawa zastrzeżone”. Wszystkie licencje i narzędzia CC są darmowe. Licencje Creative Commons umożliwiają opisanie w sposób standardowy

stanu prawnego utworu i warunków jego wykorzystania. Licencje CC są dostępne w wersji ogólnej („Unported”) – dostosowanej do prawodawstwa międzynarodowego oraz w ponad 40 wersjach dostosowanych do systemów prawnych poszczególnych państw. Istnieją także wersje polskie licencji, zgodne z polskim systemem prawnym. Teksty licencji są dostępne na stronie internetowej Creative Commons

- ◊ **utwór zależny** – utwór stworzony na podstawie innego utworu, w szczególności opracowanie, przeróbka, adaptacja, tłumaczenie
- ◊ **wolna licencja** – licencja umożliwiająca nieodpłatne, niewyłączne korzystanie z utworu w dowolny sposób oraz rozpowszechnianie go przy pomocy dowolnych środków komunikacji oraz dopuszczająca tworzenie i rozpowszechnianie utworów zależnych (przy czym obowiązki użytkowników wynikające z poszczególnych wolnych licencji mogą być zróżnicowane)

4. Dokumenty

- ◊ “Kierunki rozwoju otwartego dostępu do publikacji i wyników badań naukowych w Polsce” – dokument MNiSW przyjęty dnia 23 października 2015 r.
- ◊ Rozporządzenie MNiSW z 20 września 2018 r. w sprawie pomocy de minimis w ramach programu “Wsparcie dla czasopism naukowych”
- ◊ Plan S – inicjatywa ogłoszona w dniu 4 września 2018 r. w ramach koalicji S, w której skład weszły krajowe organizacje finansujące badania, Komisja Europejska i Europejska Rada ds. Badań Naukowych (ERC), mająca na celu urzeczywistnienie pełnego i natychmiastowego otwartego dostępu do publikacji naukowych.

5. Literatura poświęcona otwartemu dostępowi

- ◇ Leśniak Andrzej, Morys-Twarowski Michael, Siewicz Krzysztof, Starczewski Michał, Stępińska-Ustasiak Lidia, Szprot Jakub, *Otwarta nauka w Polsce* 2014,
- ◇ Siewicz Krzysztof, *Otwarty dostęp do publikacji naukowych. Kwestie prawne*, Warszawa 2012, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego,
- ◇ Starczewski Michał, Lidia Stępińska-Ustasiak, *Otwarty dostęp czy otwarta nauka?*,
- ◇ Suber Peter, *Otwarty dostęp*, Warszawa 2014, Wydawnictwa Uniwersytetu Warszawskiego.

6. Informacje o projekcie

Tytuł projektu: Platforma Polskich Publikacji Naukowych

Program: Projekt współfinansowany jest ze środków Europejskiego Funduszu Rozwoju Regionalnego w ramach II osi priorytetowej Programu Operacyjnego Polska Cyfrowa na lata 2014–2020, Działanie 2.3.

Rozpoczęcie projektu: 1.08.2018

Okres trwania: 36 miesięcy

Beneficjent: Uniwersytet Warszawski, w ramach którego za realizację projektu odpowiada Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego

Łączna wartość projektu: 5 164 777,78 zł, w tym dofinansowanie z Funduszy Europejskich: 4 370 951,43 zł

Strona internetowa projektu: www.pppn.icm.edu.pl

Adres e-mailowy: pppn@icm.edu.pl

Broszura została przygotowana w ramach projektu "Platforma Polskich Publikacji Naukowych", realizowanego przez Interdyscyplinarne Centrum Modelowania Matematycznego i Komputerowego Uniwersytetu Warszawskiego (ICM UW). Jej elektroniczna wersja z hiperlinkowaniem dostępna jest na stronie internetowej <https://pppn.icm.edu.pl>.

ICM UW jest ogólnouczelnianą podstawową jednostką organizacyjną Uniwersytetu Warszawskiego, której działalność głównie koncentruje się na prowadzeniu badań w obszarze nauk obliczeniowych i modelowania złożonych układów i procesów, umożliwianiu i wspomaganiu badań wymagających wielkoskalowych obliczeń komputerowych, tworzeniu i rozwoju infrastruktury informatycznej systemów zasobów wiedzy, wdrażaniu otwartych modeli dystrybucji treści naukowych, przetwarzaniu i analizie dużych danych oraz działalności edukacyjno-szkoleniowej.

W 1995 roku ICM UW po raz pierwszy udostępniło treści naukowe, a w 2000 roku uruchomiło Wirtualną Bibliotekę Nauki (WBN), rozpoczynając działania na rzecz otwartego dostępu. W chwili obecnej na platformie ICM UW swoje treści publikuje blisko 900 czasopism naukowych (ponad 260 tys. artykułów).

ICM UW w imieniu rządu RP koordynuje dostęp jednostek naukowych i akademickich do międzynarodowych baz danych w ramach licencji krajowej.

Opracowanie: Klaudia Wolniewicz-Slomka

Konsultacja: Jakub Szprot, Krzysztof Siewicz, Nikodem Rycko

Spis treści

1. Wstęp	3
2. Pytania i odpowiedzi	3
2.1 Jak sprawić, żeby moje prace były bardziej widoczne?	3
2.2 Czym jest otwarty dostęp?	3
2.3 A jakie korzyści ja, jako autor, odnoszę z publikowania w ramach otwartego dostępu?	4
2.4 Jak dokładnie otwarty dostęp może pomóc w nawiązywaniu kontaktów i współpracy z innymi naukowcami i ośrodkami?	4
2.5 A co jeżeli sam finansuję swoje badania, z własnych prywatnych środków?	4
2.6 Czy są jakieś konsekwencje niepublikowania w otwartym dostępie?	5
2.7 Czy publikowanie w otwartym dostępie ułatwia splagiatowanie pracy?	5
2.8 Czy otwarty dostęp nie sprawi, że ktoś będzie mógł przypisać sobie autorstwo wyników moich badań?	5
2.9 Czy jeżeli zamieszczam pracę, której jestem współautorem, w otwartym dostępie, to jestem zobowiązany do uzyskania na to zgody od współautorów?	5
2.10 Jeżeli moja praca została już opublikowana w "zamkniętym" czasopiśmie, to czy muszę uzyskać zgodę wydawcy na umieszczenie jej w otwartym dostępie?	6
2.11 A jaka jest polityka instytucji przyznających granty w Polsce, np. NCN, w odniesieniu do otwartego dostępu?	6
2.12 Czy państwo jakoś reguluje te kwestie?	7
2.13 A jaka jest polityka wydawnictw naukowych w zakresie otwartego dostępu?	7
2.14 Czy poza publikacjami mogę udostępnić w otwartym dostępie również dane badawcze (np. wyniki pomiarów, notatki, nagrania wywiadów itp.)?	7

2.15 Czy otwarty dostęp dotyczy zawsze treści recenzowanych?	7
2.16 Gdzie mogę znaleźć otwarte czasopisma i repozytoria?	8
2.17 Czym się różni udostępnianie publikacji w otwartym repozytorium od udostępniania w otwartym czasopiśmie?	8
2.18 Czy jako pracownik naukowy potrzebuję zgody mojego pracodawcy na umieszczenie publikacji naukowych w Internecie?	9
2.19 Na co powinienem zwrócić uwagę przy podpisywaniu umów z wydawcami?	9
2.20 Czym są "drapieżne wydawnictwa"?	10
2.21 Jak się przed nimi uchronić?	10
2.22 Czy mogę zostać poproszony o uiszczenie opłaty za publikację tekstu naukowego w ramach otwartego dostępu?	11
2.23 Kto ponosi koszty prowadzenia otwartych repozytoriów oraz otwartych czasopism?	11
2.24 Czy otwarty dostęp jest zagrożeniem dla wydawnictw i może przyczynić się do ich upadku?	12
2.25 Skąd mam wiedzieć, że czasopismo jest otwarte? Czy jest jakaś lista otwartych czasopism? Gdzie mogę to sprawdzić?	12
2.26 Czym są wolne licencje Creative Commons i jakie są warunki takich licencji?	12
2.27 Jakie są konsekwencje udzielenia licencji CC do mojej pracy, a jakie udostępnienia w Internecie bez licencji?	12
2.28 Jaki jest cel projektu "Platforma Polskich Publikacji Naukowych"?	13
2.29 Gdzie można śledzić postęp prac w projekcie.	13
2.30 Czy w projekcie przewidziane są szkolenia?	13
3. Słowniczek	14
4. Dokumenty	15
5. Literatura poświęcona otwartemu dostępowi.	16
6. Informacje o projekcie	16

Fundusze Europejskie

Polska Cyfrowa

Rzeczpospolita Polska

Unia Europejska

Europejski Fundusz
Rozwoju Regionalnego